

הַלְבוּת לֹלֵב סִיּוֹן תְּרַנֵּה

ביאורים ומוספים

סִיּוֹן תְּרַנֵּה

[משנ"ב ס"ק א]

מִתַּר לְטָלוּ (וכו', חוץ לְאַרְבַּע אַמּוֹת) אִם הָעִיר אֵין פֶּה עָרוּבָה. (1) וכן לגבי שבת, כתב השו"ע לעיל (סי' שכה ס"ח) שנכר שהביא מחוץ לתחום בשביל ישראל דבר שאין בו חשש צידה ומחבר, מותר לטלטלו אפילו למי שהובא בשבילו. וכן כתב לעיל בהלכות יום טוב (סי' תקטו ס"ה, ובמשנ"ב שם ס"ק מח). ובהלכות שופר (סי' תקפו ס"ב), ובמשנ"ב שם (ס"ק פו).

(2) וטעם הדבר הוא כמבואר בשו"ע לעיל (סי' תא ס"א), שאף חפצים של נכרי קונים שביהה בבין השמשות במקום שהיו שם בערב יום טוב, גזירה אטו חפצי ישראל, וחפצים של ישראל שהובאו מחוץ לתחום, הדין הוא שאין לטלטלם חוץ לארבע אמות מהמקום שבו הם נמצאים [כמבואר בשו"ע לעיל (סי' שכה שם), ובמשנ"ב (סי' תקטו ס"ק מט)].

(3) או בעיר שתחילה הקיפה חומה ורק אחר כך בנו בתוכה בתים, שכתב השו"ע לעיל (סי' תא ס"א) ובמשנ"ב שם (ס"ק ז) שאם גודלה יותר מבית סאתיים אין לטלטל בה אלא תוך ארבע אמות אף שהיא מוקפת חומה.

[משנ"ב ס"ק ג]

לֹא הָיָא קָלָל דַּעַת הָאוֹרָה (וכו', הוא אֶסור דְּאֹרְיָתָא לְיִשְׂרָאֵל) וכו', דְּבִטְלָטְלוּ מִתַּר לְפָלֵה (וכו', וּמְצָה לֹא מִקְרֵי הַנְּאָה) וכו', לֹמַר לְעַפְרַיִם לְהִבִּיא אֶפְלֵי חוּץ לְיִי"ב מִילָה.

(4) ששם מבואר, שבראש השנה מותר לומר לנכרי להביא שופר מחוץ לתחום ולתקוע בו, כיון שעל שבות דשבות במקום מצוה לא גזרו רבנן. ובטעם ההיתר של שבות דשבות במקום מצוה [או מקצת חולי או צורך הרבה - ראה שו"ע לעיל (סי' שז ס"ה)] כתב לעיל שם ס"ק כג. שאיסור אמירה לנכרי הוא מדרבנן ואף המלאכה שהנכרי עושה אסורה רק מדרבנן, ובאופנים אלו לא גזרו רבנן. וראה בדברינו שם, מה האופנים שבהם התירו שבות דשבות במקום מצוה.

(5) וביאר לעיל (סי' שצז ס"ק א) שנחלקו הפוסקים בביאור הפסוק 'אל יצא איש ממקומו, האם נאמר על איסור יציאה מנחנה ישראל במדבר שהיה י"ב מיל, ואם כן האיסור לצאת אל מחוץ לשעור זה הוא מן התורה, או שהפסוק 'אל יצא' אינו אלא אזהרה לענין הוצאת כלים מרשות לרשות, ואיך גם מחוץ ליי"ב מיל אינו אסור מן התורה.

(6) ואף שכתב השו"ע לעיל (סי' שז ס"ד) לגבי איגרת שהובאה עבורו מחוץ לתחום, שטוב להיזהר שלא יגע בה, כתב המשנ"ב שם (ס"ק נו) שהאחרונים הסכימו שאין בזה משום מוקצה כלל, וכמו שקיימא לן שדבר הבא מחוץ לתחום אין בו איסור מוקצה אפילו למי שהובא בשבילו. למרות שאסור לו ליהנות ממנו, והיינו משום שראוי לישראל אחר ליהנות ממנו.

(7) ולגבי אתרוג, כתב הבכורי יעקב (ס"ק א) שיש להסתפק בזה, שלכאורה אינו יוצא בו אם הובא מחוץ לתחום, שכן נאסר באכילה למי שהובא בשבילו, וכדי שיהיה ראוי לצאת בו ידי חובה צריך שיהיה באתרוג היתר אכילה. אך למעשה כתב שהאיל וראוי האתרוג לאחרים שלא הובא בשבילם, לכן נחשב שיש בו היתר אכילה, וצ"ח לדבריו לעיל (סי' תרמט ס"ק טו) הובאו בביה"ל (שם סי' ב"ד א).

(8) וטעם הדבר מבואר בדברי השעה"צ לעיל (סי' תקפו ס"ק קכב) לענין הבאת שופר על ידי נכרי מחוץ לתחום, שבעת הדחק יש להקל שאין איסור תחומין מן התורה ביום טוב אף ביי"ב מיל. וראה מה שכתבנו לעיל (סי' שצז ס"ק א).

ולגבי הרס שענביו מרובים מנליו, נשאר הפמ"ג (סי' תרמו א"א ס"ק ב) בצ"ע מדוע אסור למעט את הענבים ביום טוב על ידי נכרי, והלא זה שבות דשבות במקום מצוה. [וראה לעיל (שם ס"ק ז) שהבאנו את דעת הרע"א שתלה זאת במחלוקת הראשונים האם מיעוט הענבים ביום טוב איסור מדאורייתא או מדרבנן] ודעת הערוך השלחן (שם סי' ד) שלא ימעט אותם ביום טוב אפילו על ידי נכרי, ולמרות שאצל הנכרי אינו תיקון כלל [ואפילו בישראל כשאינו תיקון, כגון שיש לו אחר, מותר], וטעמו שכיון שזה נחשב אצלנו כתיקון גמור, אם כן האמירה לנכרי היא רק שבות אחת, ולא הותר שבות במקום מצוה.

ומי שאין לו אתרוג ביום טוב, הסתפק הפמ"ג (סי' תרנה א"א ס"ק א) האם מותר לומר לנכרי לתולשו בפיו מהמחובר, שהרי התירו שבות דשבות במקום מצוה, ותלישה בפה נחשבת תלישה שלא כדרכה. אכן, כתב הבכורי יעקב (ס"ק ד) שאף באופן שיהיה מותר לנכרי לעשות כן, הרי מ"מ יהיה האתרוג אסור בטלטול כמו מוקצה דמחובר, וראה מה שכתבנו לעיל (סי' שז ס"ק יט).

[משנ"ב שם]

שְׁנַתְלֶשָׁה בְיוֹם-טוֹכָה (וכו', אֵין לוֹ אַתְרַת לְצֵאת כְּהָא) דְּמִקְצָה הֵיאָה (וכו', בְּמִקּוֹם מְצָה אֶסְרוּהִי) וכו', נִלְכְּהָ כְּהָ אֶסְרוּהָ כְּהָ.

(9) ולומר לנכרי ביום טוב לתלוש הדסים מעציץ שאינו נקוב, כתב בשו"ת אגרות משה (ארו"ח ח"ד סי' קכד) שמותר, משום שזה נחשב כשבות דשבות, שהרי איסור התלישה מעציץ שאינו נקוב הוא מדרבנן. ואין זה דומה למה שכתבו הפוסקים שערבה שנתלשה ביום טוב שני אסור לטלטלה משום שהיא מוקצה, ששם מדובר שהיא נתלשה ממחובר גמור, ואפילו באופן שכבר יש לו הדס אחד, וגם ההדס שקוצץ הנכרי אינו כשר אלא לחלק מהפוסקים כגון שהוא תרי על גבי תרי [ראה לעיל (סי' תרמו ס"ק יד)]. דן האגרות משה להתיר, שכיון שהתירו חכמים שבות דשבות, מותר בכל אופן לומר לו לקצוץ מעציץ שאינו נקוב אף לצורך הידור בלבד, אך נשאר בצ"ע בזה.

(10) ואפילו אם כבר אגד את הערבה עם הלולב, כתב הדעת תורה (סי' א) בשם הרשב"א שאסור לטלטל את כל האגד בגללה, וביאר בשו"ת מנחת יצחק (ח"ח סי' נט), שאין מתירים זאת משום טלטול על ידי דבר אחר, שהרי בלא הערבה אינו יוצא ידי חובה גם בשאר המינים, ואם כן הטלטול הוא גם בשביל הערבה.

ובן חוץ לארץ הנמצא בארץ ישראל, וביום טוב שני תלש בן ארץ ישראל עבור עצמו ערבה, האם יכול הבן חוץ לארץ ליטלה ולצאת בה ידי חובה, כתב בשו"ת מנחת יצחק (שם) שאפילו אם אין לבן חוץ לארץ ערבות אחרות רק אותן שנתלשו, מימ מעיקר הדין אסור לו ליטלן, משום שהן מוקצה עבורו. אך כתב, שמימ כיון שדעת החכם צבי (שו"ת סי' קסז) לגבי בן חוץ לארץ הנמצא בארץ ישראל, שאף אם דעתו לחזור מימ דינו כבן ארץ ישראל ומותר אף במלאכה, לבן אף שדעת רוב הפוסקים אינה כן, יש להתיר באופן שכן ארץ ישראל יאגוד את הערבה הנ"ל עם שאר המינים, וכן חוץ לארץ יטול את האתרוג בידו אחת, ובידו השניה יטול את כל האגודה יחד [שאינו מטלטל את הערבה לבדו], כדי שלא יחבטל מקיום מצות נטילת ארבעה מינים. [והוסיף, שכל זה בתנאי שמיד בתחילת הטלטול יצא ידי חובה, שאו יש עוד טברא להקל והיא שמצוות ארבע מינים תרחה את איסור הטלטול]. וכל זה דקא באופן שאין ערבה אחרת, אבל אם יש לו אחרת, בודאי אין להכניס את עצמו בפרצה דחוקה.

המשך במילונים עמוד 93

מילואים הלכות לולב סימן תרנה המשך מעמוד 254

בהושענא רבה שחל ביום ראשון, ראה לקמן (סי' תרסד ס"יא).
11) וכמו שכתב השריע לעיל (סי' שכב ס"ג), שפירות שמשו מהאילן בשבת אסורים בו ביום.

12) וכן לגבי מקח וממכר, כתב לעיל (סי' שו ס"ק לג) שאסור לקנות שופר או אתרוג ביום טוב ממוכר אתרוגים, משום שאסור לעבור על איסור דרבנן לצורך מצוה. וכן לגבי חמץ כפסח, כתב לעיל (סי' תמו ס"ק ה) שאם מצא חמץ ביום טוב אסור לטלטלו, כיון שהוא מוקצה מחמת שאסור באכילה ובהנאה. וכן לגבי שופר, מבואר בשו"ע לעיל (סי' תקפו ס"יא) שאסור לעשות איסור דרבנן לצורך מצוה, ובמשנ"ב שם (סי' פד) כתב שלכן אם נפל עליו גל אבנים, אסור לטלטל את האבנים כדי לטלו. וכן אם צריך לתקן את השופר בחיתוך וכדו', אסור לתקנו, ואפילו בכלי שאין דרך האומנים לתקן בו שאיסורו הוא רק משום שבות, וראה עוד בבית הלל לעיל (סי' רסו ס"ג ד"ה אסור) שציון לדברי הגרי"א שמתיר טלטול מוקצה לצורך מצוה, וראה מה שכתבנו שם.

13) ובטעם הדבר כתב לעיל (סי' חקיג ס"ק טו), שאם נחיר לו להשתמש בה ביום ראשון, נמצא שאחד הכין לחבירו, והרי קיימא לן שאין שבת מכין ליום טוב ואין יום טוב מכין לשבת.

[שעה"צ ס"ק ז']

ד"ע, דאם חל יום טוב ראשון ביום א' 14).

14) והעיר הכף החיים (סי' יג), שלפי החשבון שלנו לא יתכן שיחול יום טוב ראשון של סוכות ביום ראשון, כמבואר בשו"ע לעיל (סי' תכח טעמים א-ב).

מאידך, דעת הגרש"ז אויערבך (יום טוב שני כהלכתו פ"ב סי"ג, ושם בעמ' שמז) להחיר לכן חוץ לארץ לטלטל ערבה זו ולצאת בה ידי חובה, שכיון שלבני ארץ ישראל מותר לתלוש ביום טוב שני, אם כן אין הערבה נחשבת מוקצה, כיון שהיא עומדת להיתלוש למצוה אף בו ביום לבני ארץ ישראל ונמה שכתב המשגיב שהערבה מוקצה, היינו דוקא ביום טוב שני שבחוץ לארץ שאסור לקטוף בו ביום, ואין לחוש בזה משום גזירת פירות הנעשרים, שאין זה אלא בפירות שאדם מתאווה להם ולהוט אחריהם ונכמבואר לעיל (סי' שכה ס"ק כב), ובשעה"צ שם (סי' כז), מה שאין כן בערבה שכל ההיטות היא רק למצוה, אין לחוש שיבא לתלוש. והוסיף הגרש"ז אויערבך (שם), שאפילו אם יש לו ערבה אחרת, אלא שחפץ בערבה זו מפני יתפיה וכדו', גם כן מותר לטלו.

אכן, אם האורח יודע שישראל תלוש עבורו ערבה מאילן שלא היה מוכן לכך, מסתבר שאסור לטלו משום עיגו דאיתקצאי, אבל מערכות הנתלוש כרגיל עבור כל אדם, נראה שגם אורחים מחוץ לארץ יכולים להור ולקחת ערבה חדשה ללולב, אף שדאי נתלושה ביום טוב שני, וכן הורה הגר"ש אלישיב (יום טוב שני כהלכתו שם), והובאו דבריו בשו"ע מנחת שלמה (ח"ב סי' מה).

ושאר המינים שבלולב שנתלושו ביום טוב שני על ידי בן ארץ ישראל, דעת הגרש"ז אויערבך (שם) שאסורים בטלטול לבני חוץ לארץ, משום ששאר המינים אינם עומדים לתלושה כלל, כיון שהדרך לחולשם כבר מערב החג, ולכן הם מוקצה ואסורים בטלטול.

ולענין ערבה שנתלושה על ידי נכרים בשבת, הובאה למכירה

הלכות לולב סימן תרנו המשך מעמוד 256

[ביה"ל ד"ה אפלו]

וכן לענין לולב (ל'קל"ג) וכו', קמי שאין לו רק קמ"ש קלעים²³ וכו', מסוּגָא דקדושתן נפיל לא תשמיש נפיל²⁴.

22) שם נחלקו ר"י ורבנן במי שבכסו רק חמשה סלעים, ויש עליו שתי מצוות, או לפדות את בנו או לעלות לרגל, מה עדיף. והקשה בבית הלל שהרי אינו חייב להוציא את כל ממנו בענין מצוה. וראה בהמשך שהבאנו את דברי החזו"א מה שכתב ליישב בזה.

23) וביתר ביאור כתב בספרו אהבת חסד (ח"ב פ"ב ה"ג), שלשון 'המבוב' משמע שימבובו נכסי ביתו עבור זה, אבל מי שיש לו אזה מלאכה או עסק קבוע שמשתכר בו כדי מחייתו כל שבוטע ויותר מעט, מותר לו לפזר היותר לצדקה, אף שהוא עולה יותר מחומש לפי ערך.

24) החזו"א (ארו"ח סי' קמט ס"ק ג) תירץ שפדיון הבן שונה מכל המצוות, שבכל המצוות אם מוכר נכסיו ואין לו תפילין או ציצית ומוזזה וכדו' אינו מוציא מלקוחות, מה שאין כן בפדיון הבן נכסיו משועבדים שהוא מלוה הכתובה בתורה ומצויה מלקוחות, ולכן אף שאין נכסיו מרוכזים צריך לתת את החמשה סלעים לכהן לפדות את בנו. וראה עוד בדבריו (שם) מה שתירץ קושיות הביה"ל, וכן מה שכתב לתרץ בשו"ע אגרות משה (ארו"ח ח"ד סי' מא), וראה בשו"ע שכתב הלוי (ח"ד סי' טו) מה שהקשה על דברי החזו"א.

כתיבת ספר תורה, משום שלא היו עשירים היה זה הן רב עבורם. וראה עוד שם בפרטי הדברים בזה.

20) בביאור הדבר שאף שחייב אדם בקיום מצוות עשה ואף על פי כן באם יצטרך להוציא יותר מחומש מנכסיו נפטר מהמצוה, כתב בשו"ע אגרות משה (יור"ד ח"א סי' קמה ד"ה והמה) שיש להון האם הוא משום שהון גדול כזה מחשיבו כאנוס לענין מצוה עשה, או משום שלא חייבה אותו התורה לקיים מצוה כשצריך להוציא יותר מחומש מנכסיו. וראה שם מה שכתב נפק"מ בזה.

21) אכן, החפץ חיים באהבת חסד [הכאנו דבריו לעיל (סי' ו)] יישב את דברי רבנו ירחם על פי דבריו, שאף שצדקה לעניים נחשבת מצוה שברת, אך מדובר שאין ידו משגת להוציא חומש ברווח, שבזה מעיקר הדק החיוב לצדקה הוא רק מעשה, ולמצוה מן המובחר יכול לתת חומש, ביאור נוסף כתב הבסרי יעקב (סי' יא), שיתכן שכונת רבנו ירחם שצריך להוציא רק מעשר, היינו לשאר מצוות, שהרי צריך להוציא עוד מעשר היינו חצי חומש למצוות צדקה. וכעין זה הביא השט"מ (כתובות ג, א) בשם הרב המעילי שנתנים ב' מעשרות, האחד לצדקה והאחר לשאר מצוות [והביאו החפץ חיים בספרו אהבת חסד (ח"ב פ"ט ה"ג)] שחומש למרים מהפסוק עשר אעשרנו, היינו שני מעשרות אחד לצדקה ואחר לשאר מצוות.

